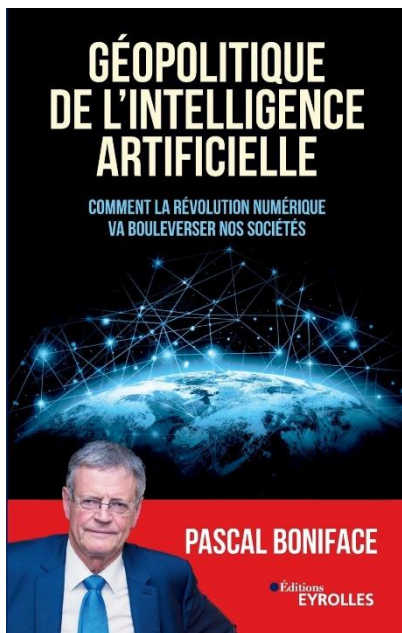

Csizmadia Gabriella

Pascal Boniface: A mesterséges intelligencia geopolitikája - A digitális forradalom hogyan fogja feldúlni társadalmainkat

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2025.11>

Pascal Boniface francia geopolitológus alapítója az IRIS-nek -Nemzetközi és Stratégiai Kapcsolatok Intézetének. Doktori fokozatát politológiából és közjogról szerezte. Tagja az ENSZ leszerelési kérdésekkel foglalkozó tanácsadó testületének. Mintegy hatvan könyvet írt vagy szerkesztett a nemzetközi kapcsolatokról, a nukleáris kérdésekről és leszerelésről, a hatalmi viszonyokról, a francia külpolitikáról, a sport nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatásáról (ő dolgozta ki a sport geopolitikájának fogalmát), valamint a közel-keleti konfliktusról és annak franciaországi hatásairól. Számos könyve klasszikussá vált, melyeket rendszeresen újra kiadják, és több nyelvre lefordítják. Nemzetközi folyóiratokban jelennek meg cikkei, publikációi. Előadásokat és vitaműsorokat szervez Franciaországban és külföldön egyaránt. Több geopolitikai atlasz kiadásában is közreműködött, hogy térképeken keresztül jobban kiemelje, és bemutassa az országok közötti kereskedelmi kapcsolatokat és befolyási játszmákat. Hubert Védrine-nel együttműködve kiadta a Válságok és konfliktusok atlaszát. Igazgatója a Découvrir et comprendre - Felfedezni és megérteni-

gyűjteményeknek, melyekben az országok helyzetével foglalkoznak. A közösségi hálózatokon, különösen a Twitteren és a Facebookon az egyik legtöbbször követett geopolitológus. Létrehozta a Comprendre le monde – megérteni a világot-, Youtube csatornát valamint blogjában is mindig az aktuális nemzetközi változásokkal foglalkozik. Pascal Bonifác a Nemzeti Erdemrend lovagja, 2011-ben megkapta a Vauban-díjat. Ezt a díjat azok kapják, akik a honvédelem szellemének, diplomáciai, politikai, geopolitikai, szellemi, vagy gazdasági szférában történő előmozdításához, illusztrálásához vagy fejlesztéséhez.

2021-ben az Eyrolles kiadó jelentette meg A mesterséges intelligencia geopolitikája című könyvét.

„Félek attól a naptól, amikor a technológia felülmúlja az embert”. Albert Einstein sejtette, hogy a technikai fejlődés egy napon túlszárnyalja majd alkotóit. Paradox módon ez a fejlődés még soha nem volt annyira szükséges, mint a posztmodern társadalmakban, amelyeket a mesterséges intelligencia fejlődése jellemez. Mi a mesterséges intelligencia helye és hatása a nemzetközi kapcsolatokban? A mesterséges intelligencia forradalmasíthatja az életünket, a munkánkat, az utazásunkat és a szórakozásunkat? Vajon a mesterséges intelligencia megteremti-e a bőségszarut, amelyből mindenki kiszolgálhatja magát? Vagy épp ellenkezőleg, az egyenlőtlenségeket fogja még jobban kiemelni, szembeállítva egy maroknyi rendkívül gazdag embert a munkanélküli és nincstelen tömegekkel? Biztosítani fogja az autonómiát mindenki számára, vagy George Orwell 1984 című regényének rémálmát hozza el, egy totalitárius társadalmat, ahol a magánélet már nem létezik? Az alig húsz éves digitális óriások –GAFAM Google, Apple, Facebook, Amazon és Microsoft -, valóságos szuperhatalmakká váltak. A mesterséges intelligencia az új határvonal Kína és az Egyesült Államok párharcában. Mit tehet Franciaország és Európa? Egy olyan időszakban, amikor a mesterséges intelligencia egyre nagyobb szerepet kap, Pascal Boniface elméletei rendkívül érdekesek a digitális ágazat minden döntéshozója számára. A szerző ebben a közérthető,

jól dokumentált és élénk könyvben rávilágít a mesterséges intelligenciát övező, még mindig nem kellően megvitatott társadalmi és geopolitikai kérdésekre.

Kezdeként Pascal Boniface visszatér a mesterséges intelligencia történetéhez és definícióihoz, kezdve Alan Turing 1951-es cikkétől és a DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency) munkájától egészen a Cédric Villani által formalizált vitathatatlan globális megközelítés definíciójának lemondásáig. A mesterséges intelligencia kutatásának kezdetét a II. világháború ideje alatt a német Enigma kód megfejtése jelentette. Alan Turingot a mesterséges intelligencia (AI) egyik alapító atyjának tekintik. Különösen a „Computing Machinery and Intelligence” (Számítógépek és intelligencia) című, 1951-ben megjelent cikke keltett feltűnést, amely megalapozta a híres „Turing-tesztet”. A Turing-teszt egyszerű: egy bírónak kérdéseket kell feltennie egy embernek és egy gépnek anélkül, hogy tudná, melyikük melyik. Ha a gép ugyanolyan jól teljesít, mint az ember, akkor azt mondhatjuk, hogy a gép intelligens. Maga a „mesterséges intelligencia” szó először az 1956-os Darmouth-i konferencián jelent meg. Itt mutatták be először a General Problem Solver (GPS)- általános problémamegoldó- számítógépes programot. Az 50-es és 60-as években az Egyesült Államok rengeteg pénzt szabadított fel az innováció elősegítésére ezen a területen, különösen a „Szputnyik-pillanatra” reagálva, azaz annak felismerésére, hogy Oroszország előrelépést tett az űr meghódításában. A 70-es és 80-as évek azonban nem igazán váltották be az ígéreteiket, amikor a mesterséges intelligenciáról volt szó. Ezt az időszakot nevezik az „első mesterséges intelligencia telének”.

A mesterséges intelligencia társadalmi és gazdasági következményei kezdenek széleskörű aggodalmat kelteni, amitől a szerző egyfajta új Révolte des Canuts-tól (1831-es Lyoni selyemszövő munkások felkelése) tart, ezúttal nem a szövöszékek, hanem a digitális technológia ellen. A társadalmi-gazdasági kérdés jelentős. A szerző Kai Fu Lee A mesterséges intelligencia a történelem legnagyobb mutánsa című könyvét idézi, hogy bemutassa, a mesterséges intelligencia a 21. század egyik legnagyobb kihívása. Az államok, de a nagyvállalatok is bizonytalan célokkal versenybe szállnak az adatgyűjtés és - feldolgozás terén. Ez a Big Data korszaka. A technikai fejlődés folyamatosan generálja mind az iránta lelkesedőket, mind pedig az ellenzőket. A lakosság egy része gyakran a gazdasági túlélését félti. Ez már a 19. században is így volt, és ma is így van. Vajon a mesterséges intelligencia egy fenyegetés? Boniface két lehetőséget vizionál az egyik, az „optimista” forgatókönyv, melyben a mesterséges intelligencia, más technikákhoz hasonlóan, lehetővé teszi számunkra, hogy folytassuk a haladást. Biztosan lesznek még jelentős kiigazítások, de ha időben megtesszük, akkor sok dolgozót „újrafoglalkoztathatunk”. Végso soron a bőség társadalma munka nélkül is napvilágot láthatna. A másik, a „pesszimista” forgatókönyv, mely szerint a mesterséges intelligencia egy rendkívül egyenlőtlen társadalomhoz vezethet, amelyben néhány rendkívül gazdag ember részesül a technikai fejlődés előnyeiből, míg mások továbbra is ugyanolyan keményen fognak dolgozni, vagy akár másodrendű állampolgárrá és munkássá válnak. Tekintettel a digitális óriások által felhalmozott vagyona, a szerző attól tart, hogy ez a második forgatókönyv fog érvényesülni, ha nem teszünk ellene semmit.

A civil társadalomnak aktívnak kell lennie, ha nem akarják, hogy lefoglalják őket a mesterséges intelligenciáról szóló viták. Természetesen ennek feltételei nem könnyűek, mivel az erőviszonyok ma már nagyrészt a GAFAM (Google, Apple, Facebook, Amazon és Microsoft) mesterséges intelligencia óriásoknak kedveznek. A geopolitikai szakértő emlékeztet arra, hogy a nemzetközi szinten már nem az államok az egyedüli szereplők. Napról napra fontosabb szerepet töltenek be a civil szervezetek (nem kormányzati szervezetek) és a nagyvállalatok. A GAFAM megváltoztathatja, és felgyorsíthatja az államok befolyásvesztésének folyamatát. Az Európai Unió szabályzásokat vezetett be a GAFAM-ok ellen. Igyekszik korlátozni az adózási visszaéléseket, különösen a vállalkozásokkal szemben túlságosan nagyvállalatok, például Írország vagy Luxemburg támadásával. Európa és egyes tagállamok közvetlenebb csapásokat mértek a GAFAM-ra, megtiltva számukra bizonyos adatok gyűjtését. Az USA-ban is, ahol a GAFAM megszületett, intézkedéseket tesznek hatalmuk korlátozására, különösen a trösztellenes küzdelem (a piaci erő koncentrálódása kisszámú vállalat kezében) jegyében. Összességében ezek az eljárások hatástalannak bizonyultak, sőt, az amerikai állam önfeladását jelzik saját kereskedelmi

óriásaival szemben. A GAFAM-oknak van egy érvük: „Ne vágjátok le a szárnyainkat, mert akkor a kínaiak fognak nyerni”! Mint látni fogjuk, ez egy alapvető kérdés. Az Egyesült Államok attól tart, hogy elveszíti az AI-technológiai versenyt, ha nem ad szabad kezét nemzeti digitális bajnokainak.

Napjainkban nem az atomfegyverek és a nukleáris fegyverkezési verseny van napirenden, hanem a mesterséges intelligencia minden dimenziója. A két kulcsszereplő? Az USA és Kína. Az elmúlt 30 évben Kína, mindent megtett, hogy ne kövesse a Szovjetunió bukását. És ezt elég jól tette. Az ország olyan modellt alakított ki, amely egyszerre versenyez és különbözik az Egyesült Államokétól, megválasztva azokat a területeket, amelyeken versenyezni akar, és azokat, amelyeket meghagy ellenfelének. Ebben a macska-egér játékban a technológia kulcsszerepet játszik. Különösen a mesterséges intelligencia. Pascal Boniface szerint az Egyesült Államok látszólagos előnye ellenére Kínát nem lehet felülmúlni, és egy ponton akár meg is döntheti a jelenlegi egyensúlyt. Kína stratégiája, hogy többé már nem csak az összes fogyasztási cikkek, köztük a technológiai eszközök gyártásának helyszíne kíván maradni, hanem mindenekelőtt az innováció helyszínévé akar válni. Akár a tudományos és technológiai tanulmányokat folytató diákok számát, akár a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásokat vagy a szabadalmaztatást tekintve Kína mostanában lenyűgöző rekordokat döntöget. Megelőzte Európát, és egyre közelebb kerül az Egyesült Államokhoz. Az USA AI technológiáját a GAFAM, addig Kína AI technológiáját a BATX (Baidu, Alibaba, Tencent és Xiaomi) jelenti. Kínában tehát a mesterséges intelligencia valódi nemzeti, sőt hazafias stratégia lett. Kínában sok állampolgár spontán elfogadja, még akkor is, ha az állami propaganda is szerepet játszik benne. Ennek a lelkes törekvésnek köszönhetően Kína technológiai függetlensége a Nyugattól napról napra nő. Az USA mindent megtesz annak érdekében, hogy kiszorítsa a kínai vállalatokat, vagy drasztikusan korlátozza tevékenységüket, mint ahogy Trump tette a Tik Tokkal vagy a Huawei, igaz sikertelenül.

Európának el kell távolodnia az Egyesült Államoktól való függőségétől, és olyan eredeti utat kell találnia, amely nem vezet egyenesen Kína karmai közé. Az Európai Unió különösen nagy figyelmet fordít a fogyasztói jogokra és a fenntartható fejlődésre. Mind eközben olyan mesterséges intelligenciát kíván kialakítani, amely jobban megfelel az értékrendjének. Ehhez azonban folytatnia kell a beruházásokat, az innovációk támogatását annak érdekében, hogy saját „digitális bajnokokat” fejlesszen - ami még messze nem történt meg. Mindezek mellett Európa számos előnnyel rendelkezik, különösen a tudományos kutatás terén. Nagyszámú mesterséges intelligenciával foglalkozó kutatója van. A probléma az, hogy sokan közülük külföldre mennek. További gondot jelent, hogy átfogóbb digitális képzéseket kell kidolgozni, és több pénzt kell fordítani az ipari adatok gyűjtésére szolgáló infrastruktúrák fejlesztésére. A személyes adatokkal ellentétben az ipari adatok (a nagy iparágakból származó) segíthetnek Európának abban, hogy felemelkedjen és helyet nyerjen a mesterséges intelligencia versenyében. Ahelyett, hogy mindent a piacra tennénk fel, Európának inkább az iparpolitikába kell befektetni, és világos, hosszú távú célokat kell kitűznie. Európaiakként nem maradhatunk csapdában az Egyesült Államok jóindulata és Kína étvágya között. Ahogy a szerző írja „A Peking és Washington által a globális fölényért vívott harc nem érint minket, európaiakat. Nincs szükségünk arra, hogy bármelyik fél számára kiegészítő szerepet töltsünk be, tudván, hogy a „természetes” lejtő Uncle Sam felé mutatna. Mi csak az érdekeinket akarjuk megvédeni, és azt akarjuk, hogy tiszteljének bennünket”. Ehhez azonban sikeresen el kell fogadni a mesterséges intelligenciát. Szerencsére úgy tűnik, hogy az Európai Unió és számos európai ország ebbe az irányba halad.

Pascal Boniface egy metaforával zárja a könyvet: „Mint a Nílus vize, amely halálos, ha nem ellenőrzik, de hasznos, ha szabályozzák, a mesterséges intelligencia képes lesz segíteni abban, hogy jobban éljünk, feltéve, hogy megtaláljuk a felette való ellenőrzés módját mind helyi, mind globális szinten”.